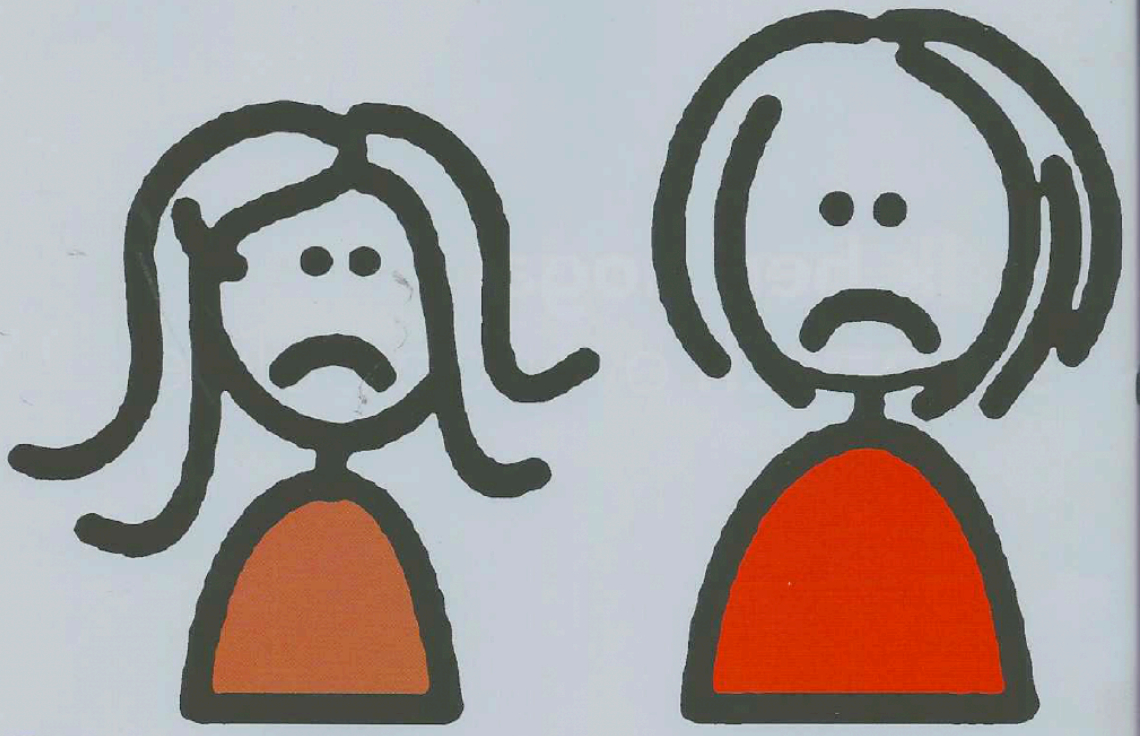

HET BELANG

Over de voor- en nadelen van het ouderschapsplan zijn de meningen verdeeld. Louis Tavecchio en Joep Zander reageren op uitspraken van scheidingsonderzoeker Ed Spruijt in het interview in het vorige nummer van *PiP*. Daarna een reactie van Ed Spruijt.

door **Louis Tavecchio, Joep Zander en Ed Spruijt**

LOUIS TAVECCHIO

Met het merendeel van de uitspraken van Ed Spruijt over voor- en nadelen van het ouderschapsplan kan ik instemmen. Ook wanneer hij met betrekking tot het begrip 'gelijkwaardig ouderschap' wijst op een uitspraak van de Hoge Raad 'dat gelijkwaardig ouderschap niet een gelijke tijdsverdeling tussen de beide ouders inhoudt' (p. 10). Even later, op dezelfde pagina, stelt hij: 'Je zou veel meer rekening moeten houden met de situatie voor de scheiding en dat is in Nederland toch over het algemeen het anderhalfverdienersgezin. Om de continuïteit voor de kinderen te waarborgen zou die *situatie voor de scheiding veel meer moeten worden meegewogen in de afspraken*

VAN DE VADER

voor de periode na de scheiding.' In het door mij gecursiveerde deel van de laatste zin schuilt een gevaarlijke angel.

Voordat de kinderen kwamen, hebben beide aanstaande ouders, als het goed is, gesproken over de rol- en taakverdeling wanneer de kinderen er eenmaal zijn. En anders ontstaat het vanzelf. In de praktijk wordt de zorg voor het kind, de opvoeding en het inkomen op een bepaalde manier verdeeld. Afgezien van hierover gemaakte afspraken of min of meer spontaan gegroeide arrangementen blijven de ouders, ook na scheiding, in principe beiden verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. In de context van het soms conflictueuze klimaat rond een scheiding kan die opvoedingsverantwoordelijkheid en/of de erkenning daarvan onder spanning komen te staan. Denk aan acties van een van beide ouders tegen de andere ouder of (professionele/juridische) interventies door 'derden'. Juist dan komt het erop aan de kwaliteit van de relatie met het kind op peil te houden. In ons land worden kinderen vaker aan de moeder toegewezen en wonen ze ook vaker bij haar in huis. Mede daardoor zullen nogal wat vaders na de scheiding extra moeite moeten doen om de relatie met hun kind(eren) op hetzelfde niveau te houden als daarvoor. Het kan daarom belemmerend werken wanneer de mate van betrokkenheid en omgang van de vader met het kind na de scheiding wordt 'bemeten' naar rato van zijn betrokkenheid en omgang in de periode voor de scheiding. Mijns inziens is het veel logischer – en dat zeg ik als psycholoog en pedagoog – om de niet-residentiële ouder in ieder geval niet minder kans te geven om de relatie met zijn kind(eren) op niveau te houden en die verder uit te bouwen. Uiteraard geldt wat hiervoor over vaders is gezegd evenzeer voor moeders in vergelijkbare omstandigheden.

Een tweede kanttekening is dat de idee van 'gelijkwaardig ouderschap' méér omvat dan alleen – al dan niet evenredig – verdeeld verblijf en omgang. Het is ingegeven door het principe van *the best interest of the child*, waarbij men ervan uitgaat dat betrokkenheid van beide ouders een positieve impact heeft op het welbevinden van het kind. Tot nu toe is weinig onderzoek verricht dat nagaat of gelijkwaardig ouderschap inderdaad in *the best interest of the child* is. Vorig jaar publiceerde een Belgisch onderzoeksteam (Bastaits et al., 2013) resultaten van een onderzoek bij een groep van 363 niet-zelfstandig wonende kinderen tussen tien en achttien jaar en hun gescheiden ouders. De kinderen hadden contact met beide ouders. Ze gaven informatie over de opvoeding door beide ouders en hun welbevinden; de ouders verschaften informatie over de verblijfsregeling en achtergrondkenmerken van zichzelf en de kinderen. De kernvraag was of het principe van gelijkwaardig ouderschap in *the best interest of the child* ook geldt in de praktijk. Het onderzoek richtte zich daarnaast op de vraag of de opvoeding door

> **"BETROKKENHEID VAN BEIDE OUDERS** heeft een positieve impact op het welbevinden van een kind"

gescheiden vaders en moeders even belangrijk is voor het welbevinden van kinderen in verschillende verblijfsregelingen.
Ouders ontnemen het kind soms de mogelijkheid om contact met beide ouders te onderhouden en een band op te bouwen of in stand te houden met beide ouders. Sommige ouders hebben daardoor niet of nauwelijks contact meer met hun kinderen. De Belgische resultaten tonen echter duidelijk aan dat het voor kinderen het belangrijkst is dat zij zich goed mogen voelen bij iedere ouder en dat de andere ouder hen daarin ondersteunt. Voor het welbevinden van kinderen blijkt het van primair belang om contact te houden en een band te mogen opbouwen met beide ouders. Dit blijkt uit de bevinding in Vlaanderen dat de opvoeding door residentiële moeders en moeders in verblijfsco-ouderschap even belangrijk is als de opvoeding door niet-residentiële vaders of vaders in verblijfsco-ouderschap. Voor het opbouwen en in stand houden van die zo belangrijke band na echtscheiding is niet primair de hoeveelheid tijd – hoewel een bepaalde (minimum) omvang van contact- en verblijfsmogelijkheden uiteraard noodzakelijk is – doorslaggevend. Het is vooral de kwaliteit van de opvoeding door zowel moeder als vader die het welbevinden van het kind na de scheiding kan verhogen.
Een belangrijke stap naar gelijkwaardig ouderschap *in the best interest of the child* is dus gelegen in het vergroten van de bewustwording van gescheiden ouders, door te benadrukken dat beide ouders voor het kind belangrijk zijn en dat zij beiden evenveel kunnen bijdragen aan het welbevinden van het kind. Met name professionals die werken met gescheiden ouders dienen zich dit inzicht eigen te maken en met overtuiging uit te dragen. Op die manier kunnen zij ouders die uit elkaar (willen) gaan bewust maken van het belang van beide ouders voor het kind na echtscheiding.
De Vlaamse bevindingen onderstrepen dat opvoeding door moeder en opvoeding door vader na echtscheiding even belangrijk zijn voor zowel de zelfwaardering als het welbevinden van het kind. Ik sluit me dan ook van harte aan bij de conclusie van Bastaits et al., dat professionals die met ouders en kinderen in scheidingssituaties te maken krijgen een cruciale rol spelen om beide ouders hiervan bewust te maken, juist in situaties waarin dit essentiële uitgangspunt ineens niet meer vanzelfsprekend is en onder grote spanning komt te staan. Deze professionals, maar ook andere actoren in de ruimere leefwereld van ouders en kinderen (zoals leerkrachten, bemiddelaars), zullen beide ouders als volwaardige ouder moeten erkennen en de communicatiekanalen naar beide ouders (pro)actief moeten openhouden.

LOUIS TAVECCHIO werkte meer dan dertig jaar bij de afdeling Algemene en Gezinspedagogiek in Leiden en was van 2001-2011 bijzonder hoogleraar Pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam. Hij houdt zich al vele jaren bezig met de opvoeding en ontwikkeling van jongens en de pedagogische rol en betekenis van vaders.

LOUIS TAVECCHIO,
JOEP ZANDER EN ED SPRUIJT

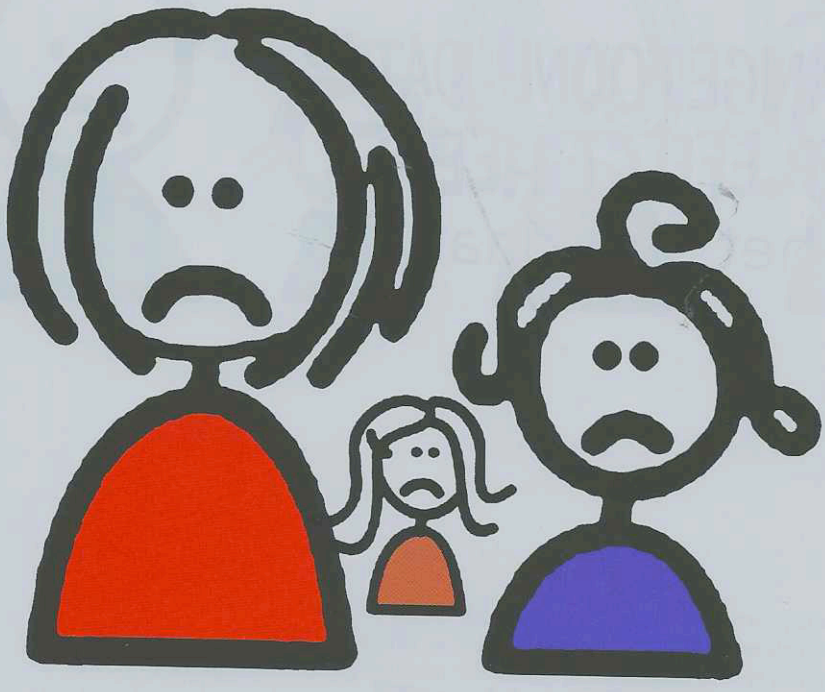

JOEP ZANDER

Het ouderschapsplan is samen met gelijkwaardig ouderschap in 2009 tandeloos in de wet opgenomen. Geen gedeeld verblijf van kinderen, weinig oog voor praktische implicaties en implementatie. Slechts in theorie kwam daarmee een eind aan de mogelijkheid dat vaders werden weggezet als een aanhangsel van moeders. Maar juist dr. Spruijt bleef propageren dat de vader zijn mond maar moet houden als de moeder niet met hem wil of kan communiceren; vaders moesten dan maar 'door het stof', beweerde hij letterlijk. Daarmee liep hij in de pas met mensen als dr. Fischer ('Noodzaak vaders niet aangetoond') en mr. Quik Schuijt ('Vaders hoef je er niet zo nodig bij te sleuren'). Nergens is aangetoond dat het een positief effect heeft als vaders door het stof gaan, overigens ook niet als moeders dat doen. Er is een verschil tussen enerzijds opkomen voor je ouderschap, voor je kind, en ruziemaken anderzijds.

Met zijn ongefundeerde schijnwijsheden is Spruijt ondertussen de facto een agens in zijn eigen onderzoek. Je zou hem een actieonderzoeker kunnen noemen, ware het niet dat hij wat duister doet over zijn eigen belangen, wat voor actieonderzoekers een serieuze fout is. Zo deed hij, in strijd met de wetenschappelijke mores, door justitie betaald onderzoek zonder zich te voorzien van een onafhankelijke begeleidingscommissie. Sterker nog, in zijn onderzoek 'Het verdeelde kind', in opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming, werkte hij met een begeleidingscommissie die uitsluitend bestond uit vertegenwoordigers van de financier. En vervolgens werd dat hele probleem verdekt doordat zijn coauteur het boek ging recenseren zonder de financier, en zelfs zonder haar eigen coauteurschap te noemen. Naar dit onderzoek wordt nog steeds verwezen in raadsrapporten. Ook ander onderzoek van Spruijt voldoet niet aan wetenschappelijke criteria. Het getuigt des te meer van een onwetenschappelijke houding om die kritiek in het *PiP*-interview te betitelen als angst voor onderzoeksresultaten.

Dr. Spruijt beweert ten onrechte dat uit zijn onderzoek voor het onderzoekscentrum van Justitie zou blijken dat gelijkwaardig ouderschap conflicten bevordert. Van deze uitlatingen in de media nam zelfs zijn opdrachtgever, het onderzoekscentrum van Justitie, openlijk afstand. Voor zover gelijkwaardig ouderschap bestaat en zou zijn mislukt, is dat mede veroorzaakt door zijn voortgezette campagne daartegen.

Misbruik in medische wetenschappen is een erkende oorzaak van ziekte en sterfte. Ook in het familierecht is sprake van sterfte en traumatisering. De mogelijkheid dat ondeugdelijke en vernederende uitspraken daaraan bijdragen kan niet worden uitgesloten.

Op zich is het overigens denkbaar dat al die halve maatregelen die sinds 1990 zijn bedacht om beide ouders de opvoedingsverantwoordelijkheid te gunnen die het kind nodig heeft, soms averechts werkten. Als je over een kloof wilt springen moet je immers vooral geen halve stappen nemen. Als je fundamentele kinderrechten aanvechtbaar maakt, als in convenanten verpakte ouderlijke verantwoordelijkheden door rechters behandeld worden als vodjes papier, dan moet je niet verbaasd zijn als ouders gaan vechten over een 50-50-verdeling of erger: een

> **“NERGENS IS AANGETOOND DAT HET EEN POSITIEF EFFECT HEEFT** als vaders door het stof gaan”

alles-of-niets-strijd om het hoofdverblijf.
Als onderzoeker naar ontstaan en herstel van ouderverstotingssyndroom constateer ik dat de minachting voor ouders en specifiek vaders, een macrovariant is van de manipulaties waarmee een ouder de andere ouder via loyaliteitsmisbruik ontoudert. Spruijt geeft een slecht voorbeeld en ziet zijn eigen handelen niet als deel van het te onderzoeken probleem. Het is noodzakelijk de interactie tussen ouders, instituten en staat op meso- en macroniveau te doorzien.
Spruijt neemt gelukkig af en toe goede ideeën van de vaderbeweging over. Zo is hij aan de slag gegaan met het verschijnsel ouderverstotingssyndroom en propageert hij inmiddels ook het voor de geboorte maken van ouderlijke afspraken over de opvoeding van de kinderen. Als die afspraken door de rechterlijke macht minstens zo serieus worden genomen als afspraken over de koop van een huis, dan leg je de verantwoordelijkheid weer waar die hoort te liggen. Een mediacampagne bijvoorbeeld kan ouders al op goede ideeën brengen. Zal deze eenvoudige stap ook worden gezet? Het levert immers inkomstenverlies op bij betrokken beroepsgroepen indien ouders hun zaakjes zelf gaan regelen en rechters zich voornamelijk beperken tot handhaving van de afspraken.

JOEP ZANDER is pedagoog, schrijver en onderzoeker. Hij is bezig met promotieonderzoek met betrekking tot ouderverstotingssyndroom. Hij is vader van twee kinderen, van wie hij er één voor een periode van twintig jaar niet heeft gezien en niet kon opvoeden. In zijn wetenschappelijk werk combineert hij een intense betrokkenheid met een objectiverende instelling.
Meer op joepzander.nl

ED SPRUIJT

Het is altijd nuttig en interessant als collega's commentaar leveren op een inhoudelijk artikel. Ik ben dan ook blij met de bijdragen van Tavecchio en Zander. En ik geef daar dan weer graag een reactie op.
Tavecchio's belangrijkste kanttekening – naast instemming – bij mijn uitspraken in de vorige *PiP* betreft de onderwaardering voor de betrokkenheid van beide ouders na de scheiding, die hij bij mij meent te bespeuren. Hij wijst in dat verband op een artikel van Kim Bastaits et al., gebaseerd op het grote project 'Scheiding in Vlaanderen'. Volgens Tavecchio tonen de Belgische resultaten duidelijk aan 'dat het voor kinderen het belangrijkst is dat zij zich goed mogen voelen bij iedere ouder en dat de andere ouder hen daarin ondersteunt'.
Het leidt volgens mij geen enkele twijfel dat kinderen, ook scheidingskinderen, er wel bij varen een goede band te hebben en te houden met beide biologische ouders. Ook in de tweede herziene druk van ons *Handboek scheiden en de kinderen* wordt dat weer onderstreept. Een goede band met alle ouderfiguren, ook met eventuele latere stiefouders, is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen.
Maar helaas vertelt Tavecchio niet het hele verhaal. In het geciteerde artikel betrekken Kim Bastaits et al. niet de mate van conflicten tussen de ouders. Het gaat hen in dit artikel om het belang van de opvoeding na scheiding door beide ouders. De band met beide ouders blijkt dan belangrijk. Als echter wél de mate van conflict tussen de ouders in onderzoek wordt betrokken – en dat noemen diverse auteurs en Kim Bastaits et al. ook, waarbij zij zich baseren op het project 'Scheiding in Vlaanderen' – dan schrijven deze auteurs dat ouderlijk conflict 'nefast' is voor het welbevinden van kinderen. Het woord nefast gebruik ik zelden, maar het betekent verderfelijk, noodlottig, rampzalig, funest.
Terecht dus om het belang voor kinderen van een goede band met beide ouders na de scheiding te benadrukken, maar daarbij moet niet vergeten worden te vermelden dat het beheersen van de ouderlijke conflicten voor het welzijn van kinderen het allerbelangrijkst is. Dit is overigens geen nieuwe conclusie maar een die al genoemd werd in de overzichtsstudie van Furstenberg en Cherlin uit 1991.

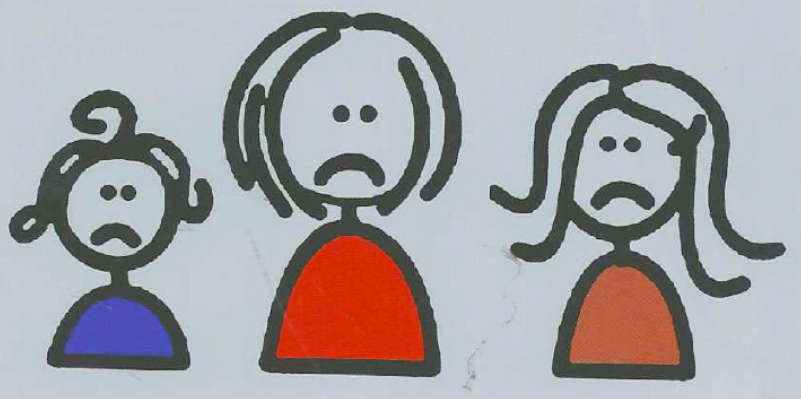

Een tweede kanttekening van Tavecchio gaat over wat in het hiervoor genoemde handboek de continuïteitsregel wordt genoemd. Die regel betekent dat de (woon)-situatie voor kinderen na de turbulente scheidingsperiode niet te veel moet veranderen. Tavecchio is daar tegen omdat die regel 'de positie van de niet-residentiele ouder minder kans zou geven om de relatie met zijn kinderen op niveau te houden en die verder uit te bouwen'. Het gaat mij echter niet in de eerste plaats om de positie van de uitwonende ouder, maar om de positie van de kinderen. En kinderen zijn vooral gebaat – zo blijkt uit een serie onderzoeken – bij vermindering van het ouderlijk conflict, bij een goede band met de inwonende ouder (Furstenberg & Cherlin, 1991) en bij zoveel mogelijk continuïteit na de scheiding.

Zander en ik zijn het niet vaak eens. Hij bepleit vooral het belang en de positie van vaders na de scheiding en ik neem in mijn onderzoek het belang van kinderen als uitgangspunt. In zijn ogen kan ik dan ook weinig goed doen. Als een opdrachtgever, de Raad voor de Kinderbescherming, het met mijn conclusies eens is, dan voldoe ik volgens hem niet aan wetenschappelijke criteria. Als een andere opdrachtgever, het WODC, echter afstand neemt van enkele van mijn conclusies, dan getuigt dat, aldus Zander, eveneens van een onwetenschappelijke houding van mij.
Vruchtbaarder dan op onze verschillen van mening in te gaan, is voort te borduren op de conclusie van Zander dat 'Spruijt gelukkig af en toe goede ideeën van de vaderbeweging overneemt. Zo is hij aan de slag gegaan met het verschijnsel ouderverstotingssyndroom en propageert hij inmiddels ook het voor de geboorte maken van ouderlijke afspraken over de opvoeding van de kinderen'.
Intussen is in België – de bakermat van de ouderschapsbelofte – de eerste ouderschapsverbintenis als onderdeel van een drieluik officieel getekend. Het drieluik houdt in: een ouderschapsverbintenis, vervolgens een ouderschapsplan bij scheiding en daarna mogelijk een stiefouderplan. Inderdaad ben ik het met Zander eens dat het maken van een opvoedplan bij de geboorte van een kind voluit verdient te worden gestimuleerd. Wellicht kan dit het maken van een ouderschapsplan bij scheiding eenvoudiger maken en de kans op het optreden van ouderafwijzing verminderen. Als we dan ook nog de kinderombudsman volgen in zijn recente advies om verplichte mediation centraal te stellen als het scheidende ouders niet lukt om een ouderschapsplan te maken, dan wordt de situatie voor veel scheidingskinderen en hun ouders in de toekomst misschien wat minder slecht. ★

ED SPRUIJT is al meer dan vijfentwintig jaar scheidingsonderzoeker. Hij publiceert regelmatig over scheidingskinderen, geeft lezingen en doet mee aan de organisatie van congressen.

LITERATUUR

Louis Tavecchio: Bastaits, K., Mortelmans, D., & Peer, C. van (2013). De opvoeding door gescheiden ouders en het welbevinden van het kind. *Relaties en Nieuwe Gezinnen, 3*(10), 1-29.

Ed Spruijt: Furstenberg, F.F., & Cherlin, A.J. (1991). *Divided Families, what happens to children when parents part.* Cambrigde, MA: Harvard University Press.
Spruijt, E., & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen.* Tweede geheel herziene druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.